

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Medvlla Theologica

Ex Sacris Scriptvris, Conciliorvm Pontificvmqve Decretis, Et Sanctorvm Patrvm Ac Doctorum Placitis Expressa ; In qua, quidquid tum ad fidei mysteria sanè ac rectè intelligenda, & ab erroribus quibusvis secernenda, tum ad sacramenta debitè conficienda & ministranda, tum ad actiones humanas iuxta ...

Abelly, Louis

Coloniæ Agrippinæ, 1658

Capvt II. De personis diuinis in particulari.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38954

onis, seu productionis passiuæ ab altero: eamdem verò rem posse simul dici & relationem & notionem; relationem, quatenus est ratio referendi vnã personam ad aliam; notionem, quatenus est ratio dignoscendi vnã personam ab alia.

Quæres, cur non ponatur sexta notio, quã designetur nullam personam à Spiritu Sancto produci; sicut in Patre ponitur Innascibilitas, vt ostendatur illum ab alia persona non produci. Resp. talem notionem non esse in Spiritu Sancto necessariam: non enim qualibet negatio debet inter notiones numerari, sed ea solum, quæ aliquam perfectionem vel dignitatem exhibeat, cuiusmodi est Innascibilitas in Patre, quatenus significat Patrem esse principium totius Deitatis, nec ab alio villo produci: ex qua tamen Patris notione non sequitur, quòd Pater sit alijs personis excellentior; summa enim in omnibus ac perfectissima æqualitas est propter simplicitatem essentiæ diuinæ, quæ tribus personis communis est, secumque illas profus identificat. Plura super hac re videri possunt apud Magistrum sententiarum lib. 1. dist. 27. & 28. vbi & varias sanctorum Patrum sententias fusiùs refert.

CAPVT II.

De personis diuinis in particulari.

SECTIO I.

Quenam nomina primæ in diuinis personæ propriè conueniant.

EX varijs nominibus, quæ primæ in diuinis personæ conuenire possunt, tria sunt præcipua, de quibus hic nobis agendum est. Primum, est nomen ingenerati: cum enim propria primæ personæ notio (vt ex antedictis

dictis constat) sit Innascibilitas, ex illa deriuatum est nomen Innascibilis siue Ingeniti, quod apud sanctos Patres ad primam sanctissimam Trinitatis personam designandam adhibetur: quo quidem nomine non aliud significare voluerunt, quam primam illam personam à nullo alio principio esse productam; in quo distinguitur à duabus alijs, quæ aliquod suæ productionis principium agnoscunt; vnde sanctus Basilius lib. 4. contra Eunomium ex hac appellatione ingeni, argumentum ducit ad probandum secundam Trinitatis personam non esse factam aut creatam, sed esse genitam; quia scilicet frustra alioquin Pater ingenitus appellaretur, si nulla esset genitura, cum qua comparatus dici posset ingenitus; ac potius increatus quam ingenitus dici deberet.

Secundum, est nomen Patris, quod quidem si sumatur in ordine ad creaturas, non est personæ nomen sed essentiæ; proindeque non solum primæ, sed etiam alijs duabus personis conuenit; eo namque sensu paternitas in Deo significat eius bonitatem & prouidentiam erga creaturas præsertim rationales, quatenus illas creat, conseruat, gubernat, &c. quæ actiones creandi, conseruandi, gubernandi, &c. communes sunt toti Trinitati, cum sint actiones ad extrâ, Deus autem ad extrâ non operetur vt trinus, sed quatenus vnus est; vnde Christus Dominus S. Matth. 23. dicit: *Vnus est pater vester, qui in calis est;* & cap. 6. iubet nos ita orare: *Pater noster, qui es in calis,* vbi nimirum dictio *Pater* ex communiore Theologorum sententia sumitur essentialiter, simulque refertur ad tres personas, non autem ad solum patrem.

Si verò nomen Patris sumatur in ordine ad internam generationem, tunc soli primæ personæ competit, quod patet ex varijs scripturæ locis supra citatis & adhuc infra citandis, & ex omnibus fideli symbolis; in quibus Ecclesia profitetur primam in diuinis personam verè & propriè esse & dici patrem, nullique alteri personæ hoc nomen eo sensu acceptum competere; vnde S. Athanasius in symb. suo: *Vnus ergo Pater, non tres Patres: & S. Cyril.*

ryl. Alexand. lib. II. in S. Ioan. explicans illa verba (*Pater manifestavi nomen tuum hominibus cap. 17.*) sic loquitur: *Manifestavit nomen Patris Filius, quatenus in eam notionem ac sinceram contemplationem nos induxit, ut intelligeremus, non solum Deum illum esse re veram (id enim & ante Christi adventum vulgo predicabatur per scripturam divinam) sed hoc insuper, praterquam quod Deus est, eundem quoque esse non emsntirâ appellatione Patrem, qui in seipso & ex seipso proprium habet fatum cum natura sua concurrentem atque æternum: & paulò post subiungit nomen Patris magis illi convenire quàm nomen Dei: Hoc enim dignitatis, inquit, illud substantiæ proprietatis notionem continet.*

Tertium, est nomen Principij, quod quidem duplici modo potest similiter considerari, vel ad extrâ & secundum respectum ad creaturas, vel ad intra & secundum actiones immanentes: priori modo est nomen essentielle tribus personis conveniens eodem modo, quo supra de nomine Patris dictum est; posteriori verò, est notionale, quod primæ & secundæ personæ convenit, sed præsertim primæ. Et quidem, quod Patri & Filio conveniat, pater ex Conc. Florentino sess. ult. & ex Conc. Lugdunensi sub Gregorio decimo capite unico de summa Trinitate, vbi vocabulum Principij dicitur commune Patri & Filio ad intra, quatenus ambo simul producant Spiritum Sanctum. Quod autem præsertim ac potissimum personæ Patris hoc nomen Principij conveniat, patet ex eo, quod solus Pater sit principium sine principio, solus simul producat & improductus, & à S. August. lib. 4. de Trinitate cap. 20. & S. Athan. orat. cont. Gregales Sabellij vocatur *Principium totius Deitatis*; non quod ipsa Deitas ab ipso procedat, hoc enim dicere est hæreticum & damnatum in Conc. Lateranensi sub Innocentio III. cap. 2. sed quia est principium aliarum personarum, in quibus est tota Deitas, & quibus totam Deitatem ipse communicat.

Quæres, an sicut Pater dicitur principium, sic etiam possit dici causa Filij & Spiritus Sancti? item an possit dici au-

ci au
spe
nis n
non
feren
caus
uer
ac p
tura
set P
mate
set. C
S. Au
sum P
tus es
autem
maior
restab

Qui

L

ri
sanct
præse
veru
tri c
quart
ac pro
Hi
rij, q
fertin
ipse A

ci author ipsius Filij & Spiritus sancti? Respondetur, quod spectat ad nomen causæ; apud Latinos vñum illius nominis non esse admittendum, quamuis apud Græcos Patres nonnunquam nomen causæ & principij in diuinis indifferenter sumptum reperitur; ratio est, quia hoc nomen causæ secundum communem acceptionem importat diuersitatem substantiæ & dependentiam vnius ab altero, ac proinde quamdam prioritatem & posterioritatem naturæ, præsertim si sermo sit de causâ efficiente, qualis esset Pater respectu aliarum personarum; cum nec causæ materialis, nec formalis, nec finalis rationem habere possit. Quod autem spectat ad nomen authoris, respondet S. Aug. lib. 3. cont. Maximinum cap. 14. *Si propterea Deum Patrem Deo Filio dicis authorem; quia ille genuit, iste genitus est; quia iste de illo est, non ille de isto: scilicet & concedo: si autem per nomen authoris minorem vis facere Filium, Patremque maiorem, nec eiusdem substantiæ Filium, cuius est Pater; detestabor & respuam.*

SECTIO II.

Quid fides Catholica de secunda sanctissima Trinitatis persona credendum proponat.

Loquimur hîc tantùm de ijs, quæ ad rectam & veram sanctissimæ Trinitatis noticiam pertinent, de mysterio Incarn. suo postea loco acturi. De secunda igitur sanctissimæ Trinitatis persona Catholica fides quinque præsertim veritates docet esse credendas: prima est, esse verum & naturalem Dei Patris Filium: secunda, esse Patri consubstantialem: tertia, esse Patri coæternum: quarta, esse Patri per omnia æqualem: quinta, esse verè ac propriè vnum cum Patre Deum.

His quinque veritatibus opposita fuit olim hæresis Arii, qui (vt constat ex Athanasio varijs in locis, ac præsertim in libro de Synodis, ex quodam opusculo, quem ipse Arius edidit, inscripsitq; *Thalia*) dicebat Filium Dei,

G nec

nec Deum esse, nec genitum ex substantia Patris, nec proinde ipsi consubstantialem; sed esse creaturam, non ab æterno sed in tempore, ante alias tamen productam.

Hi errores seu potius blasphemix refutantur, & veritates nostræ fidei probantur sigillatim eo ordine, quo supra proposita sunt.

Prima quidem, quod scilicet secunda persona sit verus & naturalis Dei Filius, probatur manifestè ex scriptura Pl. 2. vbi Deus Pater Filium alloquens, *Filius meus es tu*, inquit, *ego hodie genui te* S. Matth. 3. *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui*, quæ verba sic explicat S. Leo Papa hom. de Transfiguratione: *Hic est Filius meus non adoptiuus, sed proprius; non aliunde creatus, sed ex me genitus*. S. Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret*; quod si non esset naturalis, sed adoptiuus, unigenitus dici non posset, cum plurimi alij sint per adoptionem filij.

Secunda veritas, nempe quod sit Patri consubstantialis, hoc est eiusdem naturæ & substantiæ cum ipso, probatur ex his Christi Domini verbis, sanct. Ioan. 10. *Ego & Pater unum sumus*; quo quidem testimonio (vt rectè dixit S. Aug. tract. 36. in S. Ioan.) simul liberamur ab erroribus Arii & Sabellij tanquam à Scylla & Charybdi: quod enim dicit, *unum*, significat vnitatem essentiæ & naturæ, ac proinde consubstantialitatem, quam negabat Arius; quod autem addit *sumus*, distinctionem indicat personarum, quam Sabellius inficiabatur. Hoc eodem testimonio vsus est S. Athan. ser. 4. contra Arianos; & S. Hilari, lib. 7. de Trinit.

Eadem veritas expressè definita est in Conc. Niceno primo aduersus Arium, vbi ex decreto Conc. vox (*consubstantialis*) in symb. apposita est, & idem symb. in alijs Conc. vnanimi Patrum consensu receptum.

Tertia veritas, quod sit Patri cœternus, probatur Mich. 5. *Egressus eius ab initio, à diebus æternitatis*, quæ verba S. Hieronymus in illum locum, & communiter alij SS. Patres de æterna generatione Filij Dei interpretantur.

Item

Item sanct. Io. 1. *In principio erat verbum*, quo testimonio sanct. Aug. in illum locum, & alij sancti Patres vsi sunt ad probandam contra Arianos verbi diuini æternitatem.

Quarta veritas, scilicet quòd sit Patri per omnia æqualis, probatur ex Apost. ad Philipp. 2. vbi de filio Dei loquens dicit, quòd, *Cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo*, hoc est (vt explicat S. Chrysostomus & sanct. Ambros. in hunc locum) cum esset eiusdem naturæ & substantiæ cum Deo Patre, nihil sibi arrogauit indebitum, cum se existimauit ipsi Deo Patri per omnia æqualem; vnde rectè sanct. August. in Pl. 126. *Quare, inquit, non est rapina? quia est natura: & lib. 3. cont. Maximinum Arianum occurrens obiectioni Arianorum dicentium Filium esse minorem Patre, quia totum, quod erat, à Patre acceperat: Non potest, inquit, is, qui accepit, ei, qui dedit, esse inæqualis, quia & hoc accepit, vnde esset æqualis: nihil enim Patre minus habet. ille, qui dicit, omnia, quæ habet Pater, mea sunt.*

Quinta denique veritas, nimirum quòd Filius Dei sit verè & propriè vnus cum Patre Deus, præterquam quòd ex antè dictis euidenter sequitur, probari insuper potest ex varijs scripturæ locis, in quibus Filius Dei verè & propriè Deus vocatur. II. 35. *Deus ipse veniet, & saluabit vos. Tunc aperientur oculi caecorum, &c.* S. Ioan. 20. *Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus.* Rom. 9. *Ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula.* sanct. Ioan. 5. *Et simus in vero Filio eius. Hic est verus Deus.*

Ex quibus locis & alijs similibus, cum constet Filium Dei esse verum Deum, sequitur, vt sit vnus & idem cum Patre Deus; cum plures Dij nec sint, nec esse possint.

Obijciebant primò Ariani: quando Filius genitus est, vel erat, vel non erat; si erat, quare genitus est; si non erat, ergo aliquando non fuit, ac proinde nec æternus nec Deus est. Respondetur cum sancto Basilio, non erat, antequam gigneretur, sed erat, cum gigneretur; semper autem genitus, semper igitur fuit. Vnde

sanctus Aug. epist. 174. ad Pascentium: *Semper gignit Pater, & semper nascitur Filius.* Ratio est, quia Filius gignitur in aternitate, quæ est indiuisibilis, immutabilis, infinita, coëxistens omnibus partibus nostri temporis; cum ergo non possimus illam explicare nisi per respectum ad nostrum tempus, coëxistat autem toti nostro tempori, fit, ut rectè dicamus Filium semper genitum esse, & semper gigni; quamuis (ut rectè obseruat S. Augustinus) aptius dicatur semper genitum esse, quàm semper gigni: nam licet semper duret diuina generationis actus, tamen semper etiam perfectus est & consummatus. Et hæc est ratio, quare Christus Dominus diuinam suam generationem explicat per verbum præteriti temporis S. Ioan. 8. *Ego ex Deo processi;* & nos in symb. credimus genitum, non factum

SECTIO III.

Ob quam rationem Filij processio dicatur, & verè sit generatio; Spiritus Sancti verò nec sit, nec dici possit.

Cum certissimum sit ex antè dictis, Filij processionem esse veram & propriè dictam generationem, siquidem ipse procedens est verus & propriè dictus Deus Filius ex Deo Patre verè genitus, ut pluribus in locis scripturæ dicitur; Spiritus sancti verò processionem nec esse, nec dici posse generationem, cum Filius Dei nec sit, nec dici possit: quarunt Theologi, quæ sit huius differentia ratio? Communis resolutio ea est, quam affert S. Thomas 1. p. q. 27. art. 2. & lib. 4. cont. gentes cap. 10. scilicet quòd generatio propriè dicta est origo seu processio viuientis à viuente principio coniuncto secundum similitudinem naturæ; processio autem Filij talis est. In primis enim est processio seu origo viuientis, quia Filius non solum est viuens, sed est ipsa vita; vnde 1. S. Ioan. cap. 1. vocatur, *verbum vita,* &c. *vita aterna, que erat apud Patrem, & apparuit nobis.* Deinde est à principio viuente quia

quia Pater, qui per intellectiōem notionalem est eius prin-
cipium, vitā intellectuali perfectissimā viuit; vnde S. Ioan.
5. dicitur, quod *Pater habet vitam in semetipso*; & S. Matth.
16. Christus dicitur *Filius Dei veri*. Est etiam à principio
coniuncto: Filius enim producit ex substantia Patris, &
cum illo vnum est, vt ex dictis sectione præcedenti con-
stat. Denique est secundum similitudinem naturæ; quia
Filius est perfecta & expressa imago Patris, vnde vocatur
ab Apost. Heb. 1. *Splendor gloria, & figura substantiæ eius*;
& Coloss. 1. vocatur *Imago Dei inuisibilis*.

Verum ista non soluunt difficultatem initio sectionis
propositam, processio enim Spiritus sancti æquæ ac Filij,
est origo viuētis à viuente, vt per se patet: est etiam in
similitudinem naturæ, quia per omnia Patri & Filio æqua-
lis est, & cum illis vnus Deus.

Multum laborarunt sancti Patres in hac difficultate
soluenda, & varias excogitarunt rationes, cur Filij pro-
cessio sit vera & propriè dicta generatio, Spiritus S. non sit.

Omnium optima ea est, quam affert S. Aug. lib. 9. de
Trinit. cap. 10. vbi dicit ideo Filium Dei vocari & esse
propriè genitum, seu verè & propriè generari, eo quod
procedat per intellectiōem, Spiritum S. verò minime, eo
quod procedat per voluntatem. Quæ ratio vt intelligatur,
obseruandum est, illud, quod procedit per intellectiōem,
procedere formaliter & ex vi suæ processionis simile in-
telligenti, quando intelligens se ipsum intelligit; cum in-
tellectio habeat pro termino verbum internum, quod est
species seu similitudo vel imago expressa rei intellectæ;
quod autè procedit per volitionem, non est formaliter vi
suæ processionis simile volenti, etsi volens seipsum velit;
cum volitio sit voluntatis actio, quæ per se non exprimit
vllam similitudinem, sed est potius propensio & inclina-
tio quædam erga rem volitam & amaram, iuxta illud S.
Aug. *Amor meus, pondus meum; illo seror, quocumque seror*.
Vnde fit, vt, cum Filius procedat à Patre per intellectu-
nem, quæ Pater se ipsum intelligit, vi processionis illius
formaliter sit in natura similis Patri, cum sit verbum seu

species & imago expressa ipsius Patris: ideoque processio eius sit vera & propriè dicta generatio. Cum autem Spiritus sanctus per volitionem & amorem procedat, inde fit, vt non sit formaliter vi suæ processionis similis in natura principio, à quo procedit, sed tantum materialiter, & est, quatenus terminus ille productus per amorem Patris & Filij identificatur cum essentia diuina, quæ ob infinitatem suam identificat sibi omnia, quæ in Deo sunt.

Cæterum quamuis eâ ratione vtcunque explicetur difficultas initio sectionis proposita, certior tamen distinguendi ratio non aliunde petenda est, quàm ex eo, quod ipsa fides nobis apertè declarat vnicum & vnigenitum esse in diuinis Filium, illiusque productionem proinde verè & propriè dici generationem: Spiritus sancti verò productionem nec esse, nec dici posse generationem, eum ex eadem fide certum sit, illum nec esse, nec dici posse Patris & Filij Filium, nec ab illis generari, sed procedere; quod constat tum ex scripturis antè relatis, tum ex omnibus fidei symb. quibus Ecclesia Cath. vtitur. Quare humiliter profiteri quisque meritò potest eum S. Damasceno lib. 1. de fide cap. 10. *Generationem à processione differre compertum habemus, sed quis differentia modus, ignoramus: & cum S. Aug. lib. 3. cont. Maximinum cap. 14. Quid intersit inter nasci & procedere, inter illam generationem & hanc processionem, distinguere nescio, non valeo, non sufficio; generationem illam quis enarrabit, & processionem hanc quis enarrabit?*

SECTIO IV.

Quo sensu secunda in diuinis persona vocetur verbum.

INter plura nomina, quæ præter ipsum nomen Filij secundæ in diuinis personæ varijs in locis scripturæ tribuuntur, vnum est, quod aliquam explicationem requirere videtur, scilicet nomen verbi, cuius quæritur

in

in primis potest, an verbum in diuinis sit nomen personale proprium Filij?

Antequam respondeatur, obseruandum est in primis verbum hic accipi pro concepta intellectus, de cuius ratione est, quod ab alio procedat. Obseruandum est præterea, magnum esse discrimen inter intelligere & dicere in rebus spiritualibus: intelligere enim, importat solam habitudinem intelligentis ad rem intellectam; at verò dicere, importat principaliter habitudinem ad verbum conceptum, seu ad terminum ipsius intellectionis: in illo nulla importatur originis ratio, in isto verò maxime.

His obseruatis, dicendum est verbum in diuinis propriè & strictè loquendo esse nomen personale proprium Filij.

Probatur 1. ex scriptura sancti Ioan. 1. *Verbum caro factum est*, & alijs in locis.

Probatur 2. ex S. Aug. lib. 6. de Trinit. cap. 2. *Verbum solus Filius accipitur*, & lib. de hæres. cap. 12. Alogianos recenset inter hæreticos, quod & facit S. Epiph. hæres. 51. eò quòd negarent verbum in Deo esse propriè Filium Dei.

Probatur 3. quia verbum in diuinis propriè & strictè loquendo non est ipsum intelligere, sed est aliquid productum intelligendo tanquam imago & expressio rei intellectæ; at in diuinis producere seu produci ab aliquo, pertinet ad rationem nominum personalium, cum personæ diuinæ secundum originem distinguantur: ideoque licet tota sanctissima Trinitas verè sit intelligens & intellecta, vna tamen persona sola est dicens, quæ profert verbum, nempe Pater; & vna sola vt verbum dicta, nempe Filius.

Vt autem clariùs adhuc hoc intelligatur, notandum est duplex esse verbum; vnum exterius, quod ore profertur, & de illo hic non agimus: alterum interius, quod mente concipitur, estque ipsius rei intellectæ expressa similitudo; vt enim docet S. Thomas 1. p. q. 27. art. 1. *Quicumque intelligit, ex hoc ipso quòd intelligit, procedit aliquid interius*

psam, quod est conceptio res intellecta ex vi intellectiva proveniens, & ex eius notitia procedens; quam quidem conceptionem vox significat, & dicitur verbum cordis significatum verbo voci. Sicut autem res alias, sic etiam seipsam mens rationalis intelligere potest, & tunc producit in se quamdam sui ipsius expressam imaginem ex se natam, & in se immanentem: & eo modo, quantum possumus, concipere debemus Deum Patrem ab aeterno seipsam intelligere, & cognoscere, seque intelligendo & cognoscendo, sui ipsius imaginem expressam intra se producere, non quidem accidentalem, ut in nobis fit, sed sibi consubstantialem; quae imago verbum eius est. Sicque secunda in Trinitate persona vere & proprie verbum est, & dici debet.

Quaeres, ex quarum rerum cognitione verbum divinum procedat? Antequam respondeatur, observandum est unam numero in Deo esse cognitionem rerum omnium, nempe divinae essentiae, divinarum personarum, & creaturarum spectatarum tam quoad essentiam, quam quoad existentiam actualem; per eamque verbum divinum procedere. Sed cum haec cognitio, ex qua verbum procedit, ad illa omnia obiecta terminetur, quaestio est, utrum ad hoc, ut procedat, necesse sit per se & formaliter praedictam cognitionem ad illa omnia terminari, an potius sit satis ad aliqua; reliquis ad quae terminatur mere per accidens & pure concomitanter se habentibus.

Hac observatione supposita: breuiter resp. ex varijs super hac re doctorum sententijs illam videri probabiliorem, quae asserit verbum divinum procedere ex notitia illa, qua Deus Pater se ipsum, essentiamque divinam, omnesque eius perfectiones, nec non divinas personas, ac denique omnes creaturas posibles cognoscit. Quod constat ex eo, quod verbum divinum procedit ex notitia Patris nobilissima ac perfectissima, qualis est sola comprehensiva notitia essentiae divinae: atqui comprehensio essentiae divinae est cognitio eorum omnium, quae sum formaliter, tum eminenter in ipsa continentur, cuiusmodi sunt ea, quae supra enumeravimus: ergo verbum divi-

divini
dit - v
ter, in
esset m

Quid

O

dictio
bus p
Spiri
comm
que P
tum;
ex co
Conc.
perfo
gnatu

Qu

hanc
Quia
Filio,
cedit
lunta
nec e
fed so
voco
spiran
dente
vindi
chari
textia

diuinum ex prefata illorum omnium cognitione procedit: unde recte S. Aug. lib. 15. de Trinit. cap. 14. *Deus Pater, inquit, non integre perfecteque seipsum dixisset, si aliquid esset minus in verbo quam in se ipso.*

SECTIO V.

Quid fides catholica de tertia in diuinis persona credendum proponat.

Observandum est hoc nomen (Spiritus sanctus) duobus modis considerari posse: 1. secundum vim suam significationis, ut est nomen compositum ex duabus dictionibus; & sic est nomen euentiale, commune omnibus personis sanctissimæ Trinitatis, quia Pater est verè Spiritus, & verè sanctus; similiter & Filius: 2. prout ex communi vsu & accommodatione Ecclesie sanctorumque Patrum, est vnicum nomen ex illis duobus conflatum; & tunc est proprium tertiæ personæ: quod constat ex communi vsu loquendi; tum in scripturis, tum in Conc. & apud SS. Patres; vbi enumerantur diuinæ personæ, tertia illarum nomine Spiritus sancti designatur.

Quod si quæras, cur tertia illa persona sic vocetur? hanc rationem reddit S. Aug. lib. 15. de Trinit. cap. 19. *Quia Spiritus Sanctus est communis ambobus, Patri scilicet & Filio, ideo id vocatur ipse propriis, quod ambo communiter. Accedit & alia ratio, quia scilicet procedit per actionem voluntatis: atqui sanctitas proprie ad voluntatem spectat; nec enim dicitur quis sanctus ab operatione intellectus, sed solum voluntatis: pari modo spirare, & spiritus, sunt voces specialiter ad voluntatem pertinentes, quatenus spirare aliquando significat vehementer amare aut ardentè desiderare, ut eum vulgò dicimus aliquem spirare vindictam aut cædes, vel è contrà sanctos viros spirare charitatem, pietatem, &c. Et sic peculiari iure ac titulo tertia in diuinis persona rectè nuncupatur Spiritus sanctus.*

Etus, quia per operationem voluntatis procedit.

Hac observatione supposita, de tertia illa persona seu de Spiritu sancto tres præsertim veritates fides Catholica credendas proponit. Prima est, illum esse verum Deum, Patri & Filio consubstantialem, & per omnia æqualem. Secunda, à Patre & Filio procedere. Tertia denique procedere à Patre & Filio tanquam ab unico principio.

Prima veritati oppositus est error Macedonij & eius assecularum, qui (ut refert Sozomenus lib. 4. c. 26.) asserbant Spiritum sanctum non esse Deum, sed aliquam substantiam spiritalem, superiorem omnibus Angelis, creatam à Patre per Filium: qui error fuit etiam Arii, qui sicut Filium ita etiam Spiritum sanctum creaturam dicebat, teste S. Epiphanio hæresi 69.

Refellitur hic error, & veritas nostræ fidei probatur i. auctoritate scripturæ. 1. S. Ioan. 5. *Tres sunt, qui testimonium dant in celo: Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus: & hi tres unum sunt:* quæ verba clarissimè indicant unitatem substantiæ & diuinitatis in Spiritu sancto, & alijs personis diuinis. S. Matth. cap. ult. Christus præcipit credentes baptizari in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti; sacramenta autem conferri non debent nisi nomine & auctoritate veri Dei, qui solus est author & largitor gratiæ. S. Marc. 3. vbi dicitur cætera peccata hominibus dimitti: peccata autem in Spiritum sanctum non remitti in æternum. Denique act. 5. sanctus Petrus increpans Ananiam, quod mentitus esset Spiritui sancti, addit postea illum non esse mentitum hominibus, sed Deo.

Probatur 2. auctoritate vniuersalis Ecclesiæ, quæ in symb. Apóst. profitetur, se credere in Spiritum Sanctum æquè ac in Patrem & Filium: & in Conc. Constantinop. in quo Macedonij hæresis proscripta fuit, in symb. Fidei dicitur, *Credo in Spiritum Sanctum Dominum, qui cum Patre & Filio simul adoratur & conglorificatur.* Et in symb. S. Athanasij dicitur: *Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus Sanctus; & Patris, & Filij, & Spiritus Sancti una est diuinitas, æqualis gloria, &c.*

Pro-

Probatur 3. ex vnanimi consensu SS. Patrum, qui libris integris Spiritus Sancti diuinitatem contra hereticorum blasphemias propugnauerunt, vt S. Basilus, S. Ambrosius, & S. Augustinus passim in libris de Trinitate praesertim lib. 1. cap. 6. & alij communiter omnes.

Secundae veritati oppositus est error Graecorum asserentium Spiritum Sanctum à solo Patre procedere.

Refellitur, & veritas nostra fidei (scilicet quod Spiritus sanctus non tantum à Patre, sed etiam à Filio procedat) probatur 1. auctoritate scripturae, in qua varijs in locis dicitur Spiritus sanctus mitti & dari à Filio, vt S. Ioan. 15. *Cum venerit paraclitus, quem ego mitto vobis à Patre, atque missio in diuinis personis denotat processionem, vt explicant SS. Patres S. Greg. hom. 26. in Evang. Missio, inquit, Spiritus Sancti est eius processio de Patre & Filio; & S. Hilar. lib. 8. de Trinit. Spiritus Sanctus mittitur à Filio, quia esse ab illo accipit: & cap. 16. S. Ioan. Christus Dominus loquens de eodem Spiritu Sancto, Ille, inquit, me clarificabit: quia de meo accipiet, quem locum de Spiritu Sancti processione intellexit S. Amb. lib. 2. de Spiritu Sancto cap. 12. & S. Aug. tract. 99. in S. Ioan.*

Probatur 2. ex Conc. Ephesino tom. 1. c. 14. in quo lecta & recepta fuit Epist. S. Cyril. ad Nestorium, in ea autem epist. manifestè dicitur Spiritum Sanctum à Patre & Filio procedere: & in Conc. Chalced. actione 5. in qua eadem Epist. sancti Cyril. recipitur, & confirmatur: ac denique in Conc. Florent. sess. 7. & 22. in quo eadem veritas simpliciter & absolute definita fuit, consentientibus simul Latinis & Graecis, tamen postea infeliciter Graeci ab hac fide defecerunt.

Eadem veritas probari insuper potest ex SS. Patribus, vt S. Basil. lib. 3. cont. Eunomium, S. Chrysost. hom. 4. de symb. S. Greg. Nysseno epist. ad Ablabium, & pluribus alijs, qui vnanimiter id docent, & quorum doctrina fusa in praefato Conc. Florentino declaratur.

Tertia denique veritas, scilicet quod Spiritus Sanctus à Patre & Filio tanquam ab vnico principio procedat.

probat^{ur} 1. auctoritate Conc. gener. Lugdunensis cap. vnico de summa Trinitate & fide cath. vbi expressè definitum est, Spiritum Sanctum esse à Patre & Filio, non tanquam duobus principijs, sed tanquam vnico principio, nec duabus spirationibus, sed vnâ: Item Conc. Florentini sess. vltimâ in litteris vnionis dicitur, Spiritum sanctum à Patre & Filio tanquam vno principio & vnica spiratione procedere.

Probat^{ur} 2. ex sancto Aug. lib. 5. de Trinit. cap. 14. vbi sic loquitur: *Sicut Pater & Filius & Spiritus Sanctus sunt vnus creator, & vnus dominus: ita Pater & Filius sunt vnicum Spiritus Sancti non duo principia*: eodem etiam modo loquitur sanct. Hilarius lib. 4. de Trinit. & sanct. Anselmus lib. de processione Spiritus sancti cap. 10.

Probat^{ur} 3. ratione, siquidem in diuinis omnia vnum sunt, vbi non obstat oppositio relatiua: atqui inter Patrem & Filium quatenus spirant, nulla est eiusmodi relatiua oppositio, vt per se patet: ergo, &c.

Porrò obseruandum est, quòd, quamuis rectè dici possit, Spiritum sanctum procedere à duobus vim spirandi habentibus, ac proinde esse duos spirantes; quia scilicet procedit à duabus distinctis personis, Patre scilicet & Filio: non tamen ideo dici potest esse duos spiratores. Ratio huius discriminis est, quòd adiectiua nomina plurali numero efferri possint, quoties diuersa sunt supposita, quamuis non sint diuersæ formæ; substantiua verò multiplicari non debent, nisi & forma, quam supposita significant, multiplicetur: itaque rectè dicimus duos habentes vim spirandi, vel duos spirantes adiectiue, quia sunt duæ personæ; sed non dicimus duo principia, nec duos spiratores substantiue, quia vnica est forma & vna virtus, per quam spirant.

Dices S. Hilar. lib. 1. de Trinit. vocare Patrem & Filium auctores Spiritus sancti, proindeque eodem modo dici posse spiratores. Resp. apud SS. Patres quibusdam in locis sensum potius illorum attendi debere quàm verba: quare vnus enim non vnquam nomina substantiua pro adiecti-

adiectiuus vsurpent ad hoc mysterium explicandum, nihilominus substantiua illa modo adiectiuo intelligi debent, vt de S. Hilario docet S. Thom. quaest. 36. a. 4. ad 7.

SECTIO VI.

Quo sensu Spiritus Sanctus vocetur amor.

AD vberiore cognitionem eorum, quae de Spiritus sancti processione dicta sunt, conferre potest explicatio huius nominis, quod passim in scripturis & apud SS. Patres reperitur, quo Spiritus sanctus amor vocatur. Quod, vt distinctius intelligatur, praenotandum est hoc nomen (Amor) in diuinis duplici modo sumi posse; 1. essentialiter, pro illo amore, quo tres personae diuinae diligunt; 2. notionaliter, idque vel actiue, scilicet pro amore notionali productiuo, quo Pater & Filius produciunt Spiritum sanctum, vel passiuè pro amore notionali producto, & tunc est nomen personale solius Spiritus sancti proprium. Quoniam vero ea, quae ad voluntatem spectant in diuinis, magis adhuc nos latent, quam quae ad intellectum, ideo iuuabit ea, quae ad amorem illum diuinum productum pertinent, ex analogia productionis verbi diuini paucis hic explicare.

Sicut igitur, dum Pater seipsum in essentia sua contemplatur, verbum mentis exprimit; & sic Filium generat: ita Pater, & Filius dum se in vnitae essentiae diligunt; affectus voluntatis, qui est vtriusque amor, simul ab utroque exprimitur, sicque Spiritus sanctus produciuntur. Item sicut intelligere conuenit Filio non secus ac Patri; sed conceptum efformare, seu verbum dicere, soli Patri: ita amare Spiritui sancto conuenit non secus ac Patri & Filio: sed affectum exprimere, & amorem spirare, soli Patri & Filio. Item sicut verbum diuinum seu Filius ex cognitione essentiae diuinae eiusque perfectionum omnium, nec non trium personarum diuinarum, ac denique omnium creaturarum possibilium procedit: sic amor di-

winus seu Spiritus Sanctus ex eiusdem essentia diuina, perfectionum, personarum, creaturarumque omnium possibilium dilectione procedit; nec enim minus perfecta debet esse actio amandi, per quam producit Spiritus Sanctus, quam actio intelligendi, per quam gignitur Filius: quare sicut ista (vt superius dictum est) ad omnia intelligibilia, sic & illa ad omnia diligibilia extendi debet.

Ex his patet, quo sensu intelligi debeat id, quod docet S. Thomas quaest. 37. art. 2. cum dicit Patrem & Filium diligere se Spiritu Sancto: hoc enim verè & proprie dicitur, si verbum (diligere) sumatur notionaliter, prout significat spirare amorem; quia scilicet Pater & Filius relatione notionaliter diligunt se inuicem Spiritu sancto, tanquam dilectionis suae termino & amore producto; vnde sanct. Aug. lib. 6. de Trinit. c. 51. dicit, quod Spiritus sanctus est. *Quo genitus à generante diligitur, genitoremque suum diligit: & eodem sensu Synesius hymno 4. vocat spiritum sanctum. Centrum genitoris & geniti: & appositè sanct. Bernard. serm. 8. in Cant. super illa verba: Osculetur me osculo oris sui: Si, inquit, rectè Pater osculans, Filius osculatus accipitur; non erit abs re Spiritum Sanctum osculum intelligi, utpote qui Patris & Filij imperturbabilis pax sit, glutem firmissimum, indiuisibilis amor, indiuisibilis unitas.*

SECTIO VII.

Qua ratione persona vna in diuinis mitti dicatur ab alia.

Certum est ex scripturis secundam & tertiam sanctissimae Trinitatis personam mitti. Et quidem de Filio constat ex sanct. Mart. c. 15. *Non sum missus nisi ad oues, quae, &c.* & sanct. Ioan. 6. *Mitte me ueniens Pater, &c.* De Spiritu sancto etiam sanct. Ioan. 14. *Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo: & cap. 15. Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis.*

Cum

Cum igitur hoc verum sit, quaeritur, quâ ratione persona diuina dici possit mitti ab alia? Pro cuius resolutione nihil aptius afferri potest quam id, quod docet sanct. Th. 1. p. q. 43. art. 1. vbi diuinæ missionis rationem sic explicat.

Duo in ratione missionis importantur, quorum vnum est, habitudo missi ad principium à quo mittitur, aliud est habitudo missi ad terminum, ad quem mittitur. Est autem habitudo missi ad eum, à quo mittitur, quædam ab ipso processio, idque vel per imperium, vt cum seruus à Domino mittitur, vel per consilium, vt si rex dicatur mitti à consiliarijs ad ineundum bellum; vel secundum originem, vt cum flos emittitur ab arbore. Habitudo verò missi ad terminum, ad quem mittitur, est, vt aliquo modo ibi esse incipiat, ita vt vel absolute ibi incipiat esse, quia nempe ibi antea omnino non erat; vel incipiat ibi aliquo modo esse, quo prius non erat. Missio igitur diuinæ personæ conuenire potest, tum quatenus importat ex vna parte processionem originis à mittente, tum secundum quod importat ex alia parte nouum modum existendi in alio, sic Filius dicitur à Patre missus in mundum, quia ab ipso Patre procedens incepit in mundo esse per carnem assumptam, quamuis antea in mundo esset (iuxta illud sanct. Ioan. 1. *In mundo erat, & mundus per ipsum factus est*) non tamen eo modo, quo cœpit esse per incarnationem.

Ex dictis intelligi potest 1. quod licet inter creaturas, missio aliquam importet minorationem in eo, qui mittitur ab alio, proindeque tollat æqualitatem perfectionis inter vtrumque; in diuinis tamen nullam inferre inæqualitatem inter personam missam & mittentem; quia fit solum secundum processionem originis absq; vlla prioritate aut posterioritate durationis vel causæ. Vbi obiter obseruandum est, quod, cum nouus ille modus, quo diuina persona missa dicitur esse, vbi antea non erat, fit secundum aliquam operationem ad extra, quâ aliquid efficit in creatura: nihil autem in creatura operetur nisi per entitatem suæ naturæ, quam accepit à persona mittente seu

pro-

producente; hinc fit, vt habeat ab ipsa, quòd aliquid efficiat in creatura: & sic cum nouo modo incipit esse, vbi non erat, iure ac merito illuc à persona producente mitti censetur.

Intelligi potest 2. quòd quamuis omnes diuinæ personæ dici possint venire ad nos, iuxta illud S. Ioan. 14. *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*; non tamen omnes, aut qualibet illarum à qualibet mitti potest: cum enim (vt supra dictum est) missio propriè dicta, sit indissolubiler annexa processioni, & eatenus persona vna mitti ab alia dicatur, quatenus ab ipsa procedit, & per processionem accipit virtutem operandi in aliqua creatura, vt sit aliquo modo in ea, quo antea non erat; hinc sequitur personam diuinam non posse mitti nisi ab aliqua procedat, nec ab illa posse mitti, nisi ab ipsa procedat: vnde fit, vt Filius & Spiritus sanctus solum mitti dicantur; Filius a solo Patre, à quo solo procedit; Spiritus sanctus vero à Patre & Filio, eo quòd ab vtroque procedat.

Quæres, ad quosnam effectus diuina persona mitti dicatur? Resp. primario & præcipuè mitti ad conferendam gratiam sanctificantem; vnde, quando scriptura loquitur de missione alienius personæ diuinæ, illum effectum communiter adiungit, vt S. Ioan. 10. *Ego veni, vt vitam habeant, & abundantius habeant*: & ad Rom. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis*: Secundario vero ad omnes alios effectus, quos persona diuina missa potest variè & multipliciter in creatura operari; quo fit, vt missio diuinæ personæ esse possit vel inuisibilis, cum sit solum per productionem interioris gratiæ, siue gratum facientis, siue gratis data; vel visibilis, cum aliquid præterea exterius in creatura operatur. Obseruat autem S. Th. art. 3. nunquam visibiliter mitti personam diuinam; quin simul etiam mittatur inuisibiliter secundum aliquod gratiæ donum.

SECTIO VIII.

Quomodo de Sanctissima Trinitatis
Mysterio sit loquendum.

Quod Apostolus dixit (charissimum sibi discipulum alloquens 2. Tim. 1.) *Formam habe sanctorum verborum, quae a me audisti*, hoc merito quisque attendere debet in omnibus fidei mysterijs, sed praesertim in sanctissimae Trinitatis mysterio, quod sicut alijs sublimius, sic etiam difficilius est; proindeque quoties de illo loquendum est, cautela maior adhiberi debet, ne defectu aut scientiae aut aduertentiae, verbis minus sanis aut aptis, tanti mysterij veritas vel sanctitas obscuratur.

Hac igitur de causa breuiter hic aliquot regulas communiter ab omnibus Theologis receptas proponemus, quibus vtile imò necessarium videtur in hac materia attendere. Cum autem in qualibet enunciatione duo termini reperiantur, praedicatum scilicet & subiectum; videndum est, quoties de hoc mysterio loquendum erit, quae ratione uterque propositionis terminus rectae fidei consonus & conformis esse possit.

Prima regula. Nomina concreta, substantiua, essentialia, id est, quibus essentia diuina vel aliquod eius attributum absolutum exprimitur, de tribus personis diuinis in numero singulari praedicari debent. Ita S. Thomas 1. p. quaest. 39. art. 30. e. g. nomen istud (Deus) quod est substantiuum essentialia, praedicari non debet in plurali de tribus personis, sed tantum in singulari: vnde sanct. Athan. in symb. *Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus Sanctus. Et tamen non tres Dei; sed vnus est Deus, ita Dominus Pater, Dominus Filius, Dominus Spiritus Sanctus. Et tamen non tres Domini; sed vnus est Dominus.*

Secunda regula. Nomina adiectiua essentialia, quamuis de personis diuinis in plurali numero praedicari possunt, vt docet S. Thomas loco citato; communiter tamen

in singulari numero enunciari debent, quia scilicet substantiuo potius modo quam adiectiuo solent usurpari: hinc est, quod licet ad rigorem dici possit esse in Trinitate tres omnipotentes, tres aeternos, tres increatos; tamen vt (in symb. S. Athan. habetur) conuenit magis dicere, quod Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, *non sunt tres omnipotentes; sed unus omnipotens. Sicut non tres aeterni; aut increati; sed unus aeternus, & unus increatus.*

Tertia regula. Nomina concreta, substantiua, essentialia, vt plurimum pro ipsa diuina essentia prout per se in tribus personis subsistit, aliquando etiam pro qualibet illarum personarum supponere possunt. Ita sanct. Thom. art. 4. e. g. in illa propositione: *Creauit Deus caelum & terram* Genes. 1. nomen (Deus) significat ipsam diuinam essentiam in tribus personis subsistentem: in hac vero, *misit Deus Filium suum in mundum* S. Ioan. 3. idem nomen (Deus) sumitur pro prima Trinitatis persona: rursus in hac alia: *Dixit Dominus Domino meo*, ps. 109. nomen (Dominus) tam pro prima quam pro secunda in diuinis persona sumitur.

Quarta regula. Nomina essentialia in abstracto nunquam supponere possunt pro diuinis personis. Ita S. Thom. art. 5. vnde in Conc. Lateran. sub Innocentio III. cap. Damnamus reprobantur istae propositiones tanquam falsae, *essentia generat, & essentia generatur*; qua ratione similiter dici non debet, quod diuinitas generet, vel quod Pater producat diuinitatem: quamuis enim Deus & diuinitas seu essentia diuina sint idem secundum rem, seu in sensu identico; non tamen est idem modus significandi utrobique, seu non sunt idem in sensu formali: hoc enim nomen (Deus) cum significet diuinam essentiam vt in habente illam, ex modo suae significationis potest supponere pro persona; at vero hoc nomen (Diuinitas seu diuina essentia) cum significet essentiam diuinam vt formam abstractam, ideo ex modo suae significationis pro persona supponere non potest. Porro (vt recte notat S. Doctor) ad veritatem locutionum considerare oportet

non solum res significatas, sed etiam modum significandi.

Observandum est tamen aliquando apud sanctos Patres, nomina quaedam essentialia in abstracto poni pro diuinis personis, quae (vt idem sanctus Thom. monet art. 5. ad 1.) intelligi & exponi debent per concreta vel per personalia v. g. cum apud aliquos legitur in diuinis sapientiam de sapientia procedere, sensus est, Filium, qui est sapientia diuina, procedere à Patre, cui haec diuina perfectio aequè ac Filio competit. Aliquando etiam nomina illa essentialia abstracta personis diuinis tribuuntur per quamdam appropriationem, quod fuse explicat idem sanctus Doctor art. 8. & sic v. g. communiter potentia tribuitur Patri, sapientia Filio, bonitas Spiritui sancto; non quod illa & similia nomina non sint toti Trinitati communia, sed id fit ad iuuandam utcumque intellectus humani imbecillitatem, vt sic facilius veram & realem distinctionem personarum diuinarum, in perfectissima & simplicissima essentia diuinae unitate concipere possit.

TRACTATUS IV.

De creatione Angeli & hominis, ac utriusque lapsu.

Omnia, qua in hoc tractatu explicanda sunt, ad quinque capita reuocabuntur; in quorum 1. agetur de creatione rerum in genere; in 2. de creatione Angelorum eorumque natura; in 3. de Angelorum bonorum merito & beatitudine, malorumque lapsu atque damnatione, in 4. de creatione hominis ac innocentiae seu iustitiae originalis statu; in 5. denique de lapsu hominis ac peccato originali. CA-